

ԻՆՉ ԻՆՉ ՆՈՐԱՐԱՆՍ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՔ.

Առ ի տալ բանասիրաց զբարոյական նիւթ ազգային աւանդութեան վասն ծանօթութեան ազգայնոցս՝ կարեւոր համարիմ յիշատակել զսահաւամասնեայ յետագայ բանս:

Հայաստանեայցս սուրբ եկեղեցին ի դարաւոր ժամանակաց հետէ հիմնեալ լինելով ի վերայ Աւետարանական ճշմարտութեան, կայ եւ մնայ ըստ ներքին կանոնադրութեան եւ քարեկարգութեան ի նոյն ուղղութեան, բայց ըստ արտաքին ծիսական սովորութեանց աւելի քան զմի դար անցեալ է: զի յանհոգութենէ կառավարչաց եկեղեցւոյ եւ յանդուստմնութենէ եկեղեցականաց յինչ ինչ մասունս սարգեալ են մասնաւոր եղծմունք նշմարելիք, զորոց բազմաց զառաջս էառ թէ եւ մեծագործ Հայրապետս մեր Տ. Տ. Գէորգ Գ. կանոնական կոնդակօք իւրովք՝ տուելովք ի բազում նուագս յօրէ անտի անբառնալոյ յաթոռ Հայրապետութեան ամենայն Հայոց՝ եւ այսր:

Մին յաննշանն եւ ի նորամուտ սովորութեանց անտի է ի պապականութեան կողմն հակամիտեալ տգէտ պատկերահանաց ոմանց յառաջ քան զմի դար ըստ կամս իւրեանց զսուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր եւ զերջանկայիշատակ որդիս եւ թոռունս նորա, եւս եւ զայլ նախնի Հայրապետս Մայր Աթոռոյս՝ նկարելն ի պատկերս Հռոմէական թագիւ: զոր ինքեանք Քրիստոնեանն քանզի պատմութիւնն Չամչեան ի Հատորն Գ. յեր. 226, գրէ, թէ Գրիգոր Թ. պապն Հռոմայ յամի տեառն 1239 առաքեաց առ Կոստանդին Ա. Կաթողիկոսն ամենայն Հայոց՝ որ բնակէր ի Հռոմիլայ, զթագ Քրիստոնեանն, եւ զմատանի, որ յետ ժամանակաց սովորութիւն եղեւ նա եւ Եպիսկոպոսաց ազգիս Հայոց գնել ի գլուխս իւրեանց զայն ձեւ թագ, եւ զմատանի ի ճկոյթ մատն իւրեանց, իսկ ամենայն Հայոց Կաթողիկոսունք գնէին զմատանին ի մատանէմատն:

Վասն զի Պատմութիւն ազգայնոցս աւանդէ, զի յամին 1287 Կոստանդին Բ. Կաթողիկոսն ամենայն Հայոց՝ որ բնակէր յայնժամ ի Սիս, շնորհեաց հրաման Սիւնեաց Մեարապօլաի Ստեփաննոսի որդւոյ Տարսայիճ Իշխանի Սրբէլեան, կրիլ ի գլուխ իւր զնոյնպիսի թագ, եւ ի ճկոյթ մատն զմատանի յաւուր ձեռնա-

գրութեան նորա յԱրքեպիսկոպոսութիւն տանն Սիւնեաց. ըստ այսմ զԹագ նկարելն ի պատկերս ի գլուխ սուրբ Լուսաւորչին եւ որդւոց եւ թոռանց նորա եւ այլոց Հայրապետաց ազգիս ցկոստանդին Ա. Կաթողիկոսն՝ այն է ցամ Տեառն 1239 ըստ ամենայնի Հակառակ է սովորութեան եկեղեցւոյն մերոյ, եւ բոլորովին իսկ սխալ *) որ յայտնի երեւի թէ ի յետին ժամանակս տգիտութեան ի կողմն պապականութեան Հակեալ գոլով բազմաց նկարչաց՝ ներմուծեալ է այս սովորութիւն պատկերագրութեան յեկեղեցին մեր եւ մինչեւ անգամ գտանին եւ ի Տաճար սուրբ Էջմիածնի:

ՄԵՍՐՈՎԷ ԵՊԻՍԿՈՍՈՍ.

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ.

Գիտութեան մեծութիւնը՝ որով այժմ՝ մարդկութիւնը հպարտանում է, նոր չէ. խորին հնութեան մէջ նորա ընծիւղը հանդիպում է ծաղրական ժպտի կամ՝ հաշտման. Արիստոտելի նման մէկը ստիպուած էր փախչել իւր հայրենիքից մօտահաս մահից աղատուելու համար. Իմաստասէր Սոկրատը իւր իմաստութեան վարձատրութիւն — մի բաժակ թոյն ստացաւ. Նոյն իսկ այժմ Սոկրատի վարդապետութեան հեռեզնիքին ծաղրում են և կամ՝ հաշտում են: Բայց սորանով չէ կարելի արգելք լինել գիտութեան յառաջդիմելուն, որը իւր փորձերի ու եզրակացութիւնների մէջ անաշտ է. Նա արհամարհում է արտաքին պատուարները և չէ հրաժարում ոչ մի եզրակացութիւնից: Արեմն պարտական ենք շատ գնահատել նորան և ընդունել նորա ճշմարտութիւնները, որոնք ստուգուած են ժամանակակից իմաստուն խելքերով. պարտական ենք պաշտպանել նորա ճշմարիտ օրէնքները, իրրեւ մեր ամենալաւ համոզումներ, իրրեւ մեր միակ ամենաթանկ և մոխթարիչ կարողութիւն:

(*) Սխալ է նմանապէս և ի պատկերի նկարեալ մկրտութիւն Տրդատայ թագաւորին Հայոց և թագուհւոյն ի ձեւ պապականութեան. քանզի սուրբ Լուսաւորչին մկրտեաց զՏրդատ արքայն և զամենայն ընտանիս նորա յԵփրատ գետ, որպէս բացայայտ գրէ քաջ ատենադպիրն Տրդատայ արքայի Ագաթանգեղոս և այլ բազում պատմադիրք. իսկ փոքրիկ ջրոյ բաժակաւ ջուր ընուն կամ՝ սրսկին ի վերայ զխոյ մկրտելոյն և այն կերպիւ նկարելն՝ նոյն իսկ սովորութիւն է պապականաց և բոլորովին հակառակ է կանոնաց և սահմանադրութեանց Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցւոյ, և ոչն ևս նկարեալ է ի պապամոլ տգէտ պատկերահանաց ի յետին ժամանակս, որք սովոր են զամենայն նկարեալ պատկերս ձեռնութեղ յիւրեանց սովորութիւն, որպէս տեսանի ի բազումս: